

- Agenda
- Onderwijs
- Onderzoek
- Personalia
- Discussie
- Bibliotheek
- Bestuurszaken
- ICT
- Colofon

Interview

Interview met de nieuwe professor slavistiek

Jos Schaeken

'Nu de studenten nog'

Arjen van Veelen

'Jouw wereld, jouw Fanta.' Jos Schaeken laat een felgekleurde nummerplaat zien met in het Russisch een slogan voor de Amerikaanse frisdrankfabrikant. 'Dit vind ik nu leuk aan het moderne Rusland.' Het gadget is een symbool voor de openheid en dynamiek in het Rusland van na 1989. De val van de muur zorgde voor HappyMeals in Moskou en zigeunerbandjes in de Nederlandse trein. Maar ook de studie Slavische Talen en Culturen veranderde. 'In de Albert Heyn hoor ik nu Russisch, gister in de Grote Beer Pools. Het is bijna een gewone studie geworden. Nu de studenten nog.'

Jos Schaeken heeft een passie voor Oud-kerkslavisch, maar omarmt in de vorm van het internet de moderne tijd. Na zijn gymnasium alfa aan het Bisschoppelijk College te Weert studeerde hij Slavische taal- en letterkunde in Leiden, waar hij ook promoveerde. Nu is hij via Wassenaar, Groningen, Basel en Amerika terug, als professor bij een opleiding die wel wat studenten kan gebruiken.

Heeft u nog college gehad van Karel van het Reve?

'Hij was eigenlijk de reden dat ik voor Leiden koos. Als scholier las ik boeken van hem, zoals *Met twee potten pindakaas naar Moskou*. Het was een publieke figuur, je zag hem op televisie. Zijn manier van denken sprak me aan. Ik heb altijd met plezier colleges bij hem gevolgd.'

Wat vond u van de studie?

'Ik was niet meteen begeistert. Het was rond 1980 dat ik begon. Je had toen nog niet de mogelijkheid die je nu hebt om vrij naar Rusland, Polen of Tsjechië te reizen. Russisch stond min of meer gelijk aan lange afstandsonderwijs, een vrij ver-van-je-bed show. Dat is helemaal anders geworden na de val van de muur. De studie Ruslandkunde of Slavisch is nu veel dynamischer en opener, denk ik. Ik zou liever nu studeren dan twintig jaar geleden.'

Is het wegvallen van die Oost-West spanning een reden dat er nu minder studenten zijn?

'De politieke spanning is eraf, ja, maar cultureel gezien blijft het verschil even groot. Natuurlijk zie je in Moskou en Petersburg veel Westerse invloeden, maar de basale culturele verschillen blijven. En dan is het toch wel leuk dat je er naar toe kunt wanneer je wilt.'

Enkele jaren geleden luidde u in een artikel de alarmbel: de continuïteit van Ruslandkunde was in gevaar. Ziet u al verbetering?

'Dat artikel ging vooral over wetenschappelijk onderzoek. Maar daaraan gekoppeld de taalverwerving: dan praat je natuurlijk ook over opleidingen. Ik denk dat we nu wel in een dieptepunt zitten.'

Puur door studentenaantallen?

'Ja, eigenlijk wel, het is eigenlijk heel simpel. We hebben drie opleidingen in Nederland. Per opleiding zitten we net in de dubbele cijfers, maar dan houdt het ook wel een beetje op. De staf is aan het vergrijzen. De vraag is dus: wat doe je met die slavistiek, met Russisch, Ruslandkunde? Leiden heeft door mijn komst er denk ik voor gekozen om daar toch mee verder te gaan, anders hadden ze mij niet hoeven aan te nemen. Als ze het hadden willen laten uitsterven hadden ze mij niet moeten nemen. De jongste medewerker hier is rond de 55, afgezien van mij dan.'

Wat is de eerste noodzaak nu, studenten trekken?

'De vraag is: in hoeverre heb je daar de hand in? Uiteraard moet je een goed onderwijsprogramma aanbieden. De presentatie kan beter, met behulp van internet bijvoorbeeld. Maak een mooie site, leg zo veel mogelijk contacten met middelbare scholen. Maar omdat Russisch geen schooltaal is, heb je dat niet helemaal in de hand. Je kunt je publiek niet echt bereiken, of je moet al die scholen langs. Dat gaat gewoon niet.'

Of u laat de scholieren op de universiteit komen, zoals in het Laptop-programma bij, bijvoorbeeld, Duits?

'Al dat soort registers moeten open. Maar er is een andere manier. Zeker, scholieren moeten getrokken worden, maar Russisch kan zich ook binnen de faculteit wat meer profileren. Er bestaat op dit moment geen bijvak Russisch. Het is heel waardevol als we een goed bijvak Russische taal en cultuur op poten zetten. Bedoeld voor studenten uit de zijstroom, van Engels of geschiedenis, bijvoorbeeld.'

Wat vindt u van het huidige aanbod? Moet de studie niet meer praktijkgericht zijn?

'Je praat nu over een studieprogramma waar ik geen hand in heb gehad. Ik vind dat een aantal basale dingen hier heel goed in elkaar zitten. Ruslandkunde heeft een aantrekkelijk BA programma. Een Ruslandkundige krijgt net zoveel Russische taalverwerving als een slavist. Logisch, zou je zeggen. Maar dat is helemaal niet zo logisch: in Groningen kan een student zich specialiseren in Oost-Europese geschiedenis zonder een enkele Slavische taal te studeren. Sommige mensen kijken dan vreemd op. Want wat doe je met je bronnen als je nog geen Servische of Russische krant kunt lezen? Hier in Leiden heb je het unieke verschijnsel dat een Ruslandkundige even goed geëquipeerd is als een slavist.'

Schrikt dat niet juist studenten af?

'Op dit moment zijn daar geen aanwijzingen voor. Ik denk dat het een groot pluspunt is als je onderwijs goed geeft en het aantrekkelijk maakt. En de Ruslandkundige vakken lijken me erg interessant.'

U kwam zelf naar Leiden vanwege Van het Reve. Hoe belangrijk is uitstraling?

'Dat hangt natuurlijk van de personen af die hier werken. Ik kan wel zeggen: het zou mooi zijn als ik bij Nova zit en zo studenten meepik. Maar zo zit ik niet in elkaar en ik heb niet datgene te vertellen wat Van het Reve te vertellen had. Je moet een goed programma neerzetten en goed laten zien wat je hebt.'

Meer kun je niet doen?

'Meer kun je niet doen. En in de huidige situatie kun je wel begrijpen dat er wordt gedacht aan samenwerking tussen de drie universiteiten waar nog slavistiek wordt gegeven. De staven krimpen. Op een bepaald moment zit je op een niveau dat je niet alles meer kunt verzorgen. Dan moet je kijken: wie zit er in Amsterdam? Welke specialist hebben we in

Groningen? Hoe kun je met zijn drieën iets moois maken?’

Zijn er al uitgewerkte plannen voor die samenwerking?

‘Ik ben er een groot voorstander van om niet te wachten tot het water ons aan de lippen staat, maar het heft in eigen handen te nemen. Gelukkig zijn de verhoudingen tussen de Groningse, Amsterdamse en Leidse vakgroepen dusdanig dat je goed afspraken kunt maken. Dat moet ook op korte termijn gebeuren. Het Sectorplan Letteren voorziet in een traject waarbij vakgroepen zoals slavistiek een landelijk samenwerkingsverband aangaan.’

Wat zijn uw toekomstplannen op wetenschappelijk gebied?

‘Ik richt me nu op drie dingen. Allereerst ga ik door waar ik mee bezig was, een uitgave met commentaar van een zeventiende-eeuws Russisch reisverhaal. Dat doe ik zelf, dat is mijn baby-tje. Daarnaast zijn we in teamverband bezig een INTAS-project aan te vragen in Brussel. Mensen uit Cambridge, Helsinki, Petersburg, Moskou, Novgorod en Leiden doen mee. Ik speel de rol van coördinator. Het gaat om het uitgeven, digitaliseren en op internet toegankelijk maken van enkele zeer belangrijke Middeleeuwse, Russische bronnen. In Rusland is er geen geld voor. Als het gebouw waar die elfde-, twaalfde-eeuwse bronnen in liggen in de fik vliegt, is er niks meer, is het weg.’

Een derde poot waar ik me op richt: er moeten mensen opgeleid worden op het gebied van het modern Russisch. Binnen een jaar of twee wil ik zorgen voor een AIO-project binnen de modern-Russische taal.’ *Lacht: ‘En dan is de tijd op, en dan moet ik nog college geven!’*

Doet u mee aan onderwijskundige vernieuwingen, zoals Blackboard?

‘Ik heb ervoor gekozen mijn eigen virtuele omgeving te scheppen, zodat ik onafhankelijk ben van allerlei randvoorwaarden. In Groningen zat ik in de Blackboard testgroep. Ik vind het een leuk ding, alleen: het is niet flexibel genoeg wanneer je echt hele gekke wensen hebt, vreemde karakters bijvoorbeeld. Althans dat was zo twee jaar geleden toen ik voor de keus werd gesteld.’

‘Met Blackboard hoeft je niet te weten wat je doet. Maar als de docent wel weet wat hij doet, kan hij het ook uitleggen aan studenten. Want die komen met vragen als: ‘Hij pakt dat Cyrillisch helemaal niet’ of ‘Ik heb hier een Tsjechische tekst, maar al die vreemde Latijnse tekens doet-ie niet.’ Gaat het in Blackboard even mis, dan weet je het gelijk ook niet meer.’

Ik wil dat studenten balen als ze niet precies weten hoe iets in elkaar steekt. Dat ze geen genoegen nemen met 80 procent begrijpen. Dat drijft mij in het onderwijs.’

‘Het internet gebruik ik ook veel voor onderzoek. Ik zet Oud-Russische verdragen online om ze toegankelijk te maken. Ik beheer ook Slavistiek.nl. Die site is bedoeld voor meer samenwerking tussen Groningen Amsterdam en Leiden. Slavisch.nl kun je niet meer kopen, want die naam is opgekocht door de UvA. Die zijn slim geweest: ze hebben gewoon een aantal domeinnamen gekocht, zonder daar verder iets mee te doen. Een scholier die nu slavisch.nl intypt, wordt direct doorgelinkt naar de UvA.’

U heeft zich jaren bezig gehouden met het Oud-kerkslavisch. Wat trok u?

‘Mensen denken altijd gelijk aan de liturgische taal die nu nog gebruikt wordt in de Russisch Orthodoxe kerk. ‘Oh, die jongen weet alles van liturgie en van Iconen.’ Vind ik niet interessant. Ik ben niet Russisch Orthodox, ik ben een historisch taalkundige. Het gaat mij om de eerste verschriftelijking van het Slavisch – zoals je ook het oud-Hoogduits hebt – de oudste teksten die we hebben in een Slavische taal. Negende tot de elfde eeuw na Christus, totaal ongeveer tweeduizend A-4-tjes. Het is de reconstructie-sleutel voor historische taalkunde. Strip het modern Russisch van alle kerkslavismen en het ziet er totaal anders uit. Natuurlijk moet je ook weten hoe zo’n gebouw eruit ziet. Maar als je mij vraagt: ga je geregeld naar de Russisch Orthodoxe kerk, neen.’

Hoe kwam u bij deze taal terecht?

‘Ik was 22 jaar, afgestudeerd, en er was net een vrij revolutionair boek geschreven over het oudste handschrift in de Slavische wereld, de Kiever Blätter uit de negende, tiende eeuw. De beroemde Weense Slavist J. Hamm beweert daarin dat het een vervalsing is uit de

negentiende eeuw. Ik ben begonnen die zaak helemaal uit te spitten. Allereerst: is dat bewijsbaar, zo'n vervalsing? We waren er al snel uit: dat is gekkenwerk. Ondertussen ontdekte ik dat er nog helemaal geen puntgave editie was. Als 22-jarige denk je dan: hoe kan dat nu? Het is het oudste wat we hebben en gewoon niet tot op de bodem onderzocht! Toen ben ik gegrepen door filologie: historische taalkunde, aan de hand van teksten. Niet alleen maar reconstrueren, ik wil ook iets tastbaars: een tekst.'

U heeft twee jaar in Basel gedoceerd terwijl u tegelijkertijd in Groningen werkte. Hoe was die tijd?

'Men verklaarde me voor gek. Twee jaar lang reed ik elke week op en neer naar Zwitserland. Tien uur heen, tien uur terug. Binnen vierentwintig uur. Met de auto van Groningen naar Arnhem, daar de nachttrein van tien uur 's avonds. 's Ochtends kwam ik aan, gaf college van negen tot één, elf uur 's avonds weer in Groningen. Het kan wel! Het was killing, maar ontzettend leuk. Het was iedere keer alsof je op vakantie ging. Heb er even over nagedacht ermee verder te gaan vanuit Leiden, maar mijn vrouw zei: nu is het wel mooi geweest.'

Wie uw website bezoekt ziet het motto: 'Schaeken not stirred'. Heeft u iets met Bond?

'Het is een overblijfsel uit mijn Amerikaanse tijd. Daar was het altijd mr. Shaken. Wanneer je met 'Schaeken' zoekt op Google, kom je bij een artikel in Aviation, een of ander luchtvaartblad, over een helikopterfabrikant met de naam Schaeken, een ver familielid van me. Daar stond dit boven, daar heb ik het van.'

Schaeken, not stirred ...

www.schaeken.nl

www.slavistiek.nl

☐☐☐ Jos Schaeken, Leiden University

